

Σαράντης Ἀρχιγένης

Ὁ Ἐθνικὸς Εὐεργέτης

καὶ

Ὁσία Παρασκευὴ

Πολιοῦχος Ἐπιβατῶν

Ἐπιμελεῖται ΖΩΗΣ Κ. ΣΑΚΚΙΔΟΥ, ἐν τῇ ἑορτῇ
Δαπάναις Κυρίων Ἀδελφῶν [ἱδρ. ἑπ. ἀδελφ.]

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΒΑΡΤΣΟΥ, ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 21

1938

Σαράντος Αρχιεπίσκοπος

ὁ Μέγας Ἐπίσκοπος Ἐπίσκοπος

ὁ Ἐπίσκοπος ἱεροῦ Ἐπίσκοπος Σαράντος Αρχιεπίσκοπος ἐπεμύθη ἐν .

8 Σεπτεμβρίου 1809 ἐν Ἐπιδαύρῳ, ὡς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τῷ ἁγίῳ
ἐκείνῳ παλαιῷ προπολίῳ ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ἐκείνου
ἐπὶ τῷ 25 ἡμέρας.

ὁ παλαιὸς ἱεροῦ Ἐπίσκοπος, ὁ δὲ παλαιὸς Θεοδόσιος, ἀπὸ
ἐπὶ Ἐπιδαύρῳ ἐκείνου ἐκείνου, ἀπὸ τῆς ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου
ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου.

ὁ παλαιὸς ἐκείνου Σαράντος ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου
ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου, ὁ δὲ ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου

ἐπὶ τῷ ἀρχαίῳ ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου
ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου
ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἡ μήτηρ του, οἰκοδέσποινα ἀξιοπρεπής, εἰς ἄκρον οἰκονόμος καὶ προικισμένη μὲ δημῶδες ποιητικὸν ἄλγαντον, ἐφρόντιζεν ἐπιμελῶς περὶ τῆς τακτικῆς μαθητείας τοῦ υἱοῦ της, ἀλλ' ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν πρὸς ὑλικὴν ὠφέλειαν τῆς ἀπορφανισθείσης οἰκογενείας. Ἐκεῖνος δὲ εἰς ἄκρον φιλότιμος καὶ φιλόστοργος, προσεπάθει νὰ ἐκτελῇ μικρὰς ὑπηρεσίας ἐπ' ἀμοιβῇ διὰ νὰ εὐχαριστῇ καὶ ὠφελῇ ὑλικῶς τὴν μητέρα του, τὴν ὁποῖαν ἠγάπα καὶ ἐτίμα ὑπερβολικὰ καθ' ὅλον του τὸν βίον.

Ἀφοῦ ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἐπιδατῶν, μόλις 12 ἐτῶν,

Σαράντης Ἀρχιγένης

ἡ ψυχὴ του ἐπόθει ἀνωτέραν μόρφωσιν, καὶ ἐπειδὴ ἐστερεῖτο τῶν μέσων, ἐκ σταθερὰς ὅλως παιδικῆς ἀποφάσεως, ἀνεχώρησε δι' ἑνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου τῶν Ἐπιδατῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν συγγενοῦς του οἰκογενείας, ἥτις κατῴκει εἰς Τζουμπαλί, ἐζήτησεν ἐργασίαν.

Τῇ συστάσει, λοιπόν, συγγενῶν του προσελήφθη ὡς βοηθὸς τῶν ὑπηρετῶν τῆς οἰκίας τοῦ Φαναριώτου καθηγητοῦ Λογάδη. Ἐν ἐκ τῶν καθηκόντων τὰ ὁποῖα τῷ ἀνετέθησαν ἦτο νὰ καθαρίζῃ τὰ κηροπήγια τῶν κηρίων διὰ τῶν ὁποίων τότε ἐφωτίζοντο οἱ εὐγενεῖς. Ὁ Σαράντης ὅμως ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν τῆς μητρὸς του, ἐσύναζε τὰς σταγόνας

τῶν κηρίων καὶ δι' αὐτῶν σχηματίζων λύχνον ἐφωτίζετο τὴν νύκτα, διὰ τὴν συνεχῆ τὴν μελέτην τῶν μαθημάτων του.

Όταν ὁ Λογάδης ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν ὑπηρετῶν του πὸν διακτῆ ζῆλον τοῦ Σαράντη, τόσον συνεκινήθη ἀπὸ τὸ ἥθος καὶ τὴν εὐφυΐαν του, ὥστε τὸν παρηκολούθησεν ὁ ἴδιος· καὶ ὅταν τὸν εἶδε μελετῶντα μετ' ἐμβριθείας, τὸν ἐνηγκαλίσθη μετ' ἐνθέρμου στοργῆς, καὶ δακρύων ἀνεψώνησε: «σύ, ὦ παῖ, θὰ γίνῃς ἀρχὴ τοῦ Γένους». Καὶ ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σαράντης Ἀρχιγένης, τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Κουροῦ Τσεσμέ—ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ—καὶ ἐκεῖ ἐργαζόμενος νυχθημερόν, μοχθῶν καὶ μελετῶν, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του, ὑποστηρικθεὶς ἐν μέρει καὶ ὑπὸ τῆς φιλανθρωποῦ καὶ φιλογενοῦς οἰκογενείας Χατζηκώστα.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του διωρίσθη διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν Σχολῶν Φιλιππουπόλεως, ὅπου ἐργάσθη τέσσαρα συνεχῆ ἔτη, πάντοτε σκεπτόμενος νὰ εὐρύνη τὰς σπουδὰς του. Μὲ τὰς μικρὰς, λοιπόν, οἰκονομίας ἐκ τῆς ἐργασίας του ἀνεχώρησεν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐκ Φιλιππουπόλεως, τῇ συνοδείᾳ ἐνὸς φίλου του, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του. Καθ' ὁδὸν ἐστάθμευσαν εἰς Ἀθριανούπολιν διὰ νὰ διανυκτερεύσουν εἰς ἓν πανδοχεῖον, ἀλλὰ τὴν νύκτα ὁ ὕπνος τοῦ Σαράντη ἦτο ἀνήσυχος καὶ πλήρης τρομερῶν ταραχῶν· εἰς ἐρώτησιν δὲ τοῦ φίλου του, ἀπήντησεν ὅτι τὸν ἐνοχλεῖ ἓν ὄνειρον.

Ἐμφανίζεται, εἶπεν, ἕνας καλόγηρος, ὁ ὁποῖος μοὶ λέγει, μὴ κοιμᾶσαι διότι καὶ ἐγὼ ἐκοιμήθην ἐδῶ καὶ μὲ ἐσκότωσαν, μὲ ἔχουν δὲ πεταγμένον εἰς θάμνους ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἐδείκνυε τὸν τόπον· παρακαλῶ νὰ βοηθήσῃς, Σαράντη, εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ φόνου μου.

Τὸ πρωῒ, οἱ δύο ταξειδιῶται, παρουσιασθέντες εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, ἀνέφερον τὰ τοῦ ὁνείρου, τὸ ὅποιον, μετὰ ἐρεῦνας τῶν ἀρχῶν, ἀπεδείχθη γεγονός, διότι ὁ καλόγηρος ἦτο ἐρακιστῆς φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καὶ τὸν ἐφόνευσεν ὁ πανδοχεὺς διὰ νὰ τὸν ληστεύσῃ.

Ἀκολούθως οἱ ταξειδιῶται ἀφέθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἐλεύθεροι πρὸς συνέχισιν τοῦ ταξειδίου των.

Τὴν ἐπομένην ἡμῶς νύκτα πάλιν ἐπανελήφθη τὸ ὄνειρον καὶ ὁ καλόγηρος τῶρα εἶπε: «σὲ εὐχαριστῶ, Σαράντη, διὰ τὰς ἐνεργείας σου, καὶ ἐγὼ θὰ σε προστατεύσω εἰς τὸν βίον σου καὶ ὅταν τρίτην φορὰν μὲ ὠνευθῇς τότε θὰ προσεγγίσῃ τὸ τέλος τοῦ βίου σου».

Τὸ ὄνειρον αὐτὸ τὸ τόσον ζωηρὸν δὲν ἔπαυσεν ὁ ἀείμνηστος νὰ ἐνθυμῆται καὶ ἀστειζόμενος, ἐν καιρῷ τῶν μεγάλων ἔργων του, νὰ λέγῃ «περιμένω καὶ τὸν καλόγηρον».

Φθάσας, λοιπόν, εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μὲ τὸν διάπυρον ζῆλον τῆς εὐρύσεως τῶν σπουδῶν του, καὶ μὲ θάρρος νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς δυσκολίας, ἤλθε βοηθὸς τοῦ μίᾳ λαμπρᾷ τύχῃ. Συνέπεσε τότε νὰ συστηθῇ ἡ Σχολὴ τοῦ Γαλατᾶ Σαρὰί (ἡ ἀνωτάτῃ Ὀθωμανικῇ Αυτοκρατορικῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ) ἢ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη ἐζήτει νὰ σπουδάσῃ τρεῖς νέους πεπαιδευμένους διὰ νὰ διορισθοῦν καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς.

Εὐτυχῶς μεταξὺ τῶν τριῶν, τῇ συστάσει τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζεν, ἐξελέγη καὶ ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης. Ἀμέσως λοιπὸν ἐστάλη εἰς Παρισίους ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας εἰς Παρισίους.

Προικισμένος δι' ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ ἀόκνου φιλοπονίας καὶ φιλαλληλίας, ἀπέκτησε τὴν συμπαθεῖ ἐκτίμησιν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, τόσον διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτῆρος του, ὅσον καὶ διὰ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν προστάτην του, τὴν ὁποῖαν ἐναργῶς ἀπέδειξεν εἰς μίαν ἀσθενείαν τοῦ πρεσβευτοῦ. Ὁ Ρεσίτ πασᾶς ἡσθένησε βαρέως καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἀσθενείας του οἱ ἐπιστήμονες καθηγηταὶ ἐδίσταζον νὰ ἀναλάβουν εὐθύνην ἕνεκα τῆς σοβαρότητος τῆς νόσου. Τότε ὁ Ἀρχιγένης θαρραλέως ἀνέλαθεν ὁ ἴδιος νὰ τὸν παρακολουθήσῃ καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν θεραπείαν του.

Ἐκτοτε πλέον ἠῤῥῆσεν ἡ εὐνοία καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ Ρεσίτ πασᾶ πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀρχιγένους, καὶ μετὰ τὴν ὀκταετὴ ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστημίου, τὸν ἔστειλεν νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ νοσοκομεῖα Ἀγγλίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον καιρὸν ὁ Ρεσίτ πασᾶς διωρίσθη Μέγας Βεζύρης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπιστρέφων παρέλαθε καὶ τὸν Ἀρχιγένην, τὸν ὁποῖον παρουσίασεν εἰς τὸν Σουλτάν Ἀβδούλ Μετζίτ εἰπὼν : Μεγαλειώτατε ! Ἰδοὺ τὸ ἐξ Εὐρώπης δῶρον μου !

Ἀμέσως, λοιπόν, διωρίσθη καθηγητῆς τῆς παθολογίας εἰς Γαλατᾶ Σαρὰί ἔνθα διετέλεσεν τοιοῦτος ἐπὶ τριάκοντα τρία ἔτη, καὶ ἐτιμήθη διὰ τεσσάρων ἀνωτέρων παρασῆμων, ἀτακτορικὸς ἱατρός, τῷ ἐδωρήθη ἵππος χρυσοχάλινος καὶ πολυόροφον μέγαρον ἐν Πέρῃ, παρὰ τὸν περίβολον τῆς Σχολῆς, ὅπερ κατέστη τὸ ἐντευκτήριον μεγιστάνων καὶ ἐπιστημόνων.

Οἱ τίτλοι, ἡ ἐντατικὴ ἐργασία καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης του, κατέστησαν τὸ ὄνομά του περίλαμπρον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πάντες, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ἐζήτουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀρωγὴν του. Ἀλλ' ὁ ἐξαιρέτου χαρακτῆρος ἄνθρωπος μετὰ τῆς ἐπιστήμης ἐξήσκει καὶ τὴν

ἔμφυτον φιλανθρωπίαν του, θέτων ὑπὸ τὰ προσκεφάλαια τῶν ἀπόρων πελατῶν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα πρὸς θεραπείαν των.

Ἐκ τῆς τοιαύτης, λοιπόν, ἀόκνου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας του ἀπέκτησε δόξαν καὶ πλοῦτον τὸν ὅποιον δὲν ἐχρησιμοποίησεν ἀτομικῶς ἀλλὰ φιλανθρώπως, μερικῶς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του γενικῶς δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἑθνους.

Ὁ ἀείμνηστος Σαράντης Ἀρχιγένης, ἀνὴρ μὲ ἀπέραντον πνευματικὸν δρίζοντα καὶ ὠραίους ψυχικοὺς κόσμους, ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ

Ἑλένη Ἀρχιγένους

τὴν περιουσίαν του εἰς ἑλληνοπρεπῆ μὶμρῶσιν τῆς νέας γενεᾶς, θέτων ὡς ἀφετηρίαν τὴν πατρίδα του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνδόξου δράσεώς του ἐξετίμησε τὴν ἐκ Φαναρίου Κωνσταντινουπόλεως κυρίαν Ἑλένην Φανερλή, τὴν ὁποίαν καὶ συνεζεύχθη. Ἐκ τοῦ γάμου του δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εὐγενεστάτης συζύγου του εὗρε συνεργὸν εἰς ὅ,τι ἀγαθοεργόν, εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν ἐνεπνέετο καὶ ὁ ἴδιος, πρὸς πρόοδον τῆς κοινωνίας τοῦ Ἑθνους καὶ δικαίαν διαιώνισιν τοῦ ὀνόματός των.

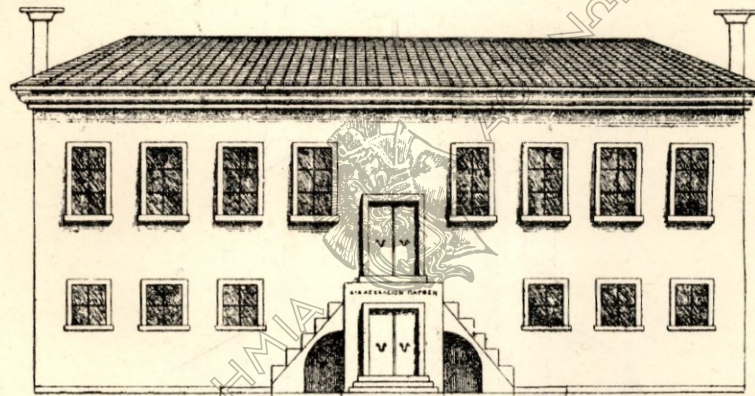
Ἀπεκάλεσεν αὐτὴν ἰδρύτριαν καὶ Κυρίαν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυρία διετετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου της.

Γ'.

Ὁ ἀγαθοεργός, λοιπόν, εὐεργέτης κατὰ τὸ 1857 ἱδρυσεν εἰς τὴν πατρίδα του τὰ Ἀρχιγένεια ἐκπαιδευτήρια, μεγαλοπρεπέστατα κτίρια, Παρθεναναγωγεῖον καὶ Οἰκοτροφεῖον μετὰ ἐπιπυργίου ὥρολογίου, ἔνθα τὰ γενικῶς δωρεάν σπουδάζοντα κοράσια καὶ πτωχὰ καὶ ὀρφανὰ ἀπελάμβανον τὰ φῶτα τῆς παιδείας. Ἐν δὲ τῷ Ὀρφανοτροφείῳ ἐσπούδαζον καὶ ἐσιτίζοντο περὶ τὰ εἴκοσι ὀρφανὰ δωρεάν.

Τὰ κτίρια λιθόκτιστα τάχιστα ἀπεπερατώθησαν καὶ ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὴν ἄοκνον ἐπίδωψιν τῆς κ. Ἀρχιγένους, διότι ὁ ἀείμνηστος ἀπη-

Ἀρχιγένειον Παρθεναναγωγεῖον

σχολημένος διαρκῶς ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων του, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν διακαῶν πόθων τῆς εὐγενεστάτης καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς του, σπανιότατα ἐπεσεύφηθη τὰ ἠθικὰ καὶ ὀλικά περίβλεπτα ἔργα του.

Μόνον κατὰ τὸ 1860 εἰς τὴν τελετὴν τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ἀρχιγενείου Παρθεναναγωγείου, ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἀείμνηστος Εὐεργέτης τῇ συνοδείᾳ τοῦ τότε παρεπιδημοῦντος Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ πολλῶν ἐπισήμων καὶ συγγενῶν προσκεκλημένων του, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν του αἱ μαθηταὶ δαφνηφόροι καὶ λευχειμονοῦσαι ὁμοιόμορφως κατῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν του εἰς τὴν παραλίαν ψάλλουσαι ἐνθουσιωδῶς:

Ἐξανέτειλεν ὥραία
καὶ εὐφροδούνος ἡμέρα,
ἐν χαρᾷ προὔπαντῶμεν
Σὲ τὸν ἀγαθὸν πατέρα.

Εὐτυχὴς ἡ ἔλευσίς σου
εἶναι πάτερ καὶ αἰσία
ἀγαθὰ εἰς τὴν πατρίδα
προμηνύουσα παντοῖα.

Ἦλθες ὅπως χορηγήσης
εἰς ἡμᾶς τὰς εὐλογίας
Σοὶ προσφέρομεν τὸ σέβας
μετ' ἐγνώμονος καρδίας.

Ζήτω τῶν Ἐπιβατῶν ἡ δόξα
τῶν Μουσῶν ὁ ἔραστής
ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης
μετὰ τῆς συζύγου του Ἑλένης
ἀρίφρονος καὶ Σεβαστῆς.

Ὁ Ναὸς τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων

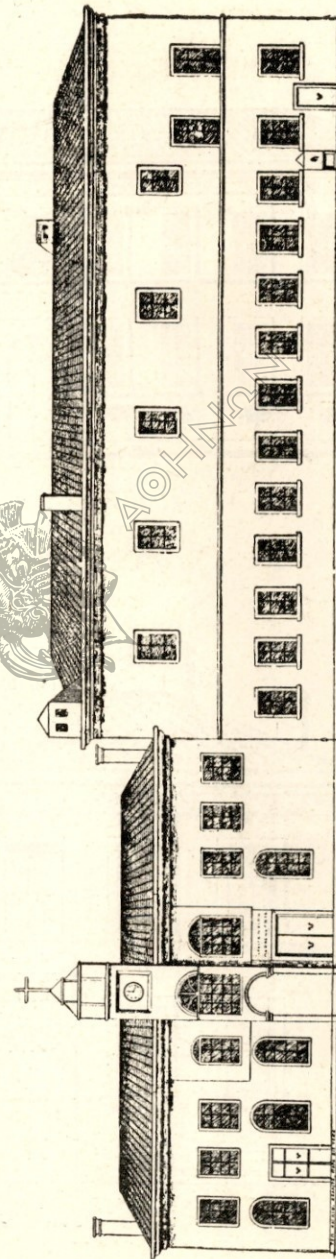
Ἡ δὲ ἀνεκλάλητος χαρὰ καὶ ἠθικὴ ἱκανοποίησις του κατὰ τὴν
ἡμέραν ἐκείνην, ἐξεδηλώθη θερμότερα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γλαφυρᾶς
προσφωνήσεώς του. «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος ἀγαλιασόμεθα

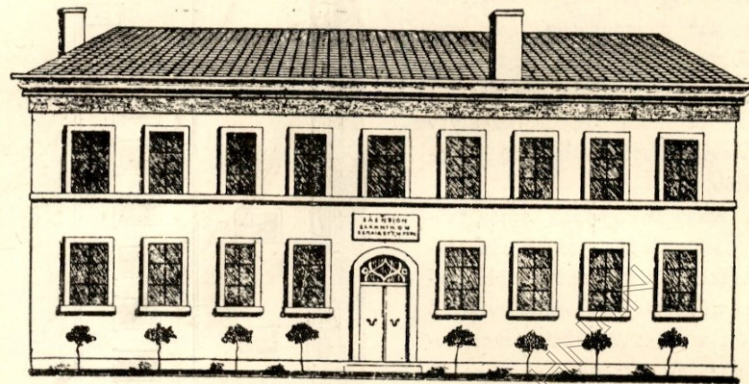
καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ» καὶ δικαίως· διότι ἐβλεπε τὴν νέαν γενεάν τῆς πατρίδος τοῦ σκιρτῶσαν καὶ ἀνυπομονοῦσαν νὰ ἀπολάβῃ καὶ ἐντροπύσῃ εἰς τὰ δῶρα τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δαφιλῶς παρεῖχεν ἡ γενναϊόδωρος χεὶρ τοῦ Εὐεργέτου.

Κατὰ τὴν ἡμέραν λοιπὸν ταύτην τῆς τελετῆς, μαθὼν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὰ κοράσια δὲν ἐκκλησιάζονται καὶ νηπιόθεν ὦν ὁ ἰδίος εἰς ἄκρον φιλόθησκος, ἐνθουσιωδῶς προσέθεσεν· «ἐγὼ θὰ ἰδρῶ δια τὰ κοράσια ἰδιαιτέραν ἐκκλησίαν, διότι ἐπιθυμῶ νὰ γίνουν εὐσεβεῖς καὶ φιλόθησκοι μέγαιρες». Καὶ κατὰ τὸ 1863 ἱδρυσεν ἐντὸς τοῦ περιόλου τῶν Ἀρχιερατικῶν καθιδρυμάτων περίελεπτον ναὸν Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τοῦ ὁποῦ τοῦ ἐσωτερικὸν καὶ τέμπλον ἦσαν μαρμάρινα.

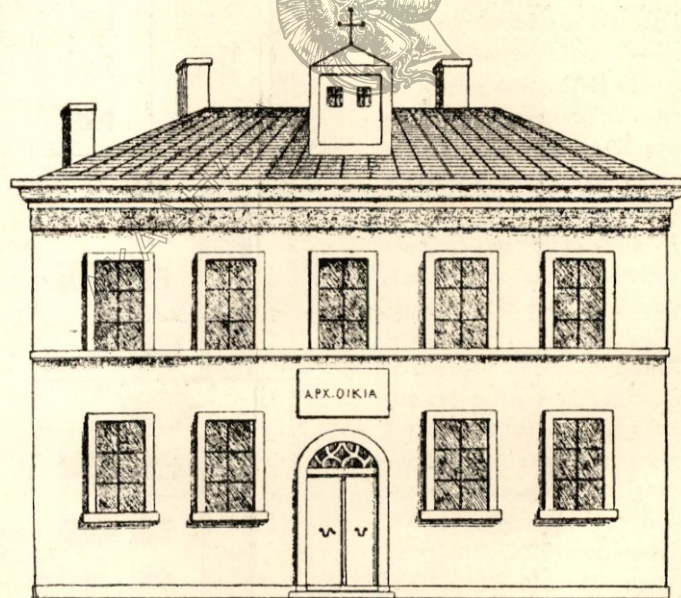
Ἐν αὐτῷ ἐκτὸς τῶν ὀριζομένων εἰκόνων, εἰς σταυροειδεῖς τοῖχοι ἐστολίζοντο διὰ τεσσάρων μεγάλων εἰκόνων ἐπὶ παχυτάτου κηρωτοῦ μὲ ἐμβαδὸν 4×5 μ. ὧν ἡ μία παρίστα τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου ἢ μᾶλλον τὸν Θεὸν δημιουργοῦντα· ἡ β' τοὺς Ἁγίους Πάντας· ἡ γ' τὴν δευτέραν Παρουσίαν καὶ ἡ δ' τὴν πρώτην ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένην Σύνοδον. Ὅλοι οἱ οἰκογενεῖς ἔργα θαυμάσια Ρώσων καλλιτεχνῶν, καὶ ἀφιέρωματα τῆς οἰκογενείας Χατζηκώστα. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὴν ἀνταλλα-

Ἁγία Σοφία Οἰκογενεῖς

Ἑλένειον Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον

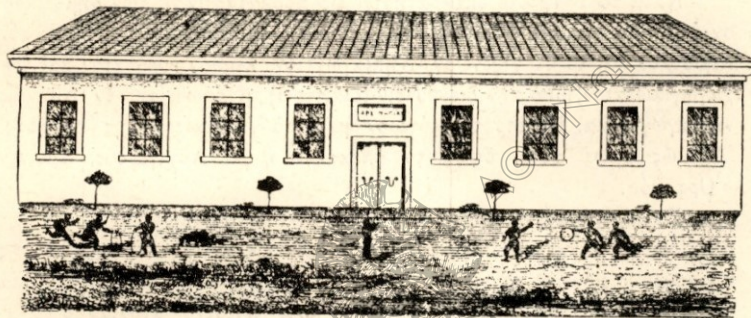
Ἀρχιγένειος οἰκία

γὴν ἐγκατελείφθησαν τὰ λαμπρὰ ταῦτα κειμήλια.

Εἰς τὸν ναὸν τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων ἐκκλησιάζοντο αἱ νεάνιδες, αἱ μαθήτριαι, αἱ κοσμήτριαι τῆς Σχολῆς καὶ οἱ ξένοι ἐπισκέπται. Ἐπίσης ἦτο ἐλευθέρα ἡ εἴσοδος κατὰ τὴν 9ην Μαρτίου ἑορτὴν τῶν 40 Μαρτύρων καὶ κατὰ τὴν 21ην Μαΐου ἑορτὴν τῶν Ἀγίων καὶ ἱσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης φερωνύμους ἑορτὰς τῶν Εὐεργετῶν.

Τὸν μὲν ἀριστερὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν ἀπετέλουν αἱ μαθήτριαι τοῦ

Ἀρχιγένειον Νηπιαγωγεῖον

Παρθεναγωγεῖου, τὸν δὲ δεξιὸν οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἑλενείου Ἐκπαιδευτηρίου Γυμνασίου ἀρρέων Ἑλληνοπαίδων, τὸ ἔποιον ἱδρυσεν κατὰ τὸ 1868 ἡ εὐγενεστάτη κ. Ἑλένη Ἀρχιγένους δαπάναις τῶν κοσμημάτων της. Διὰ τοῦτο ὅταν ἔδλεπε τοὺς τελειοφοίτους τοῦ Γυμνασίου της νεαροὺς ἐπιστήμονας, ἰατροὺς, φιλόλογους καὶ διδασκάλους, χαριέστατα μειδιῶσα τοὺς ἀπεκάλει τὰ πολύτιμα κοσμήματά μου.

Τὰ Ἑλένεια Ἐκπαιδευτήρια ἀπετέλουν δύο κτίρια, Οἰκοτροφεῖον καὶ Γυμνάσιον, καὶ ἀπέιχον τῶν Ἀρχιγενείων περὶ τὸ χιλιόμετρον, κτισμένα ἀμφοτέρω ἐπὶ τῆς ἀρχαίας δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγορῆς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν σιδηροδρόμων λίαν ἐνεργοῦ. Περιεβάλλοντο δι' ἀπεράντων δενδροφύτων κήπων καλλωπισμένων διὰ τῶν ἐκ μαρμάρου προτομῶν τῶν ἀειμνήστων Εὐεργετῶν, ἐσωτερικῶς δὲ ἐστολίζοντο διὰ τῶν περικαλλεστάτων ἐλαιογραφιῶν τῶν Εὐεργετῶν, χάριν δὲ τῶν σπουδῶν διὰ βιβλιοθήκης μετὰ πολλῶν τόμων, ὀργανοθήκης, μηχανημάτων φυσικῆς, χημείας, γεωμετρίας, στερεομετρίας καὶ ἀνθρωπολογίας.

Μεταξὺ τῶν καθιδρυμάτων τούτων περιελαμβάνετο καὶ ἡ πατρικὴ

τριόροφος οίκία τοῦ Ἀρχιγένους εἰς τὴν ὁποίαν ἔμενον οἱ κατὰ καιροὺς διδάσκοντες καθηγηταί.

Τὰ Ἀρχιγένεια καὶ Ἑλένεια Ἐκπαιδευτήρια διὰ τῆς εὐαγοῦς δράσεώς των κατέστησαν τὸ μορφωτικὸν πνευματικὸν φοιτῶριον ὄχι μόνον τῶν Ἐπιδατῶν, ἀλλὰ τῆς Θράκης, Κωνσταντινουπόλεως, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ διὰ τῶν κατ' ἔτος ἀποφοίτων αὐτῶν μετέδιδον τὰ φῶτα τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν, διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων.

Κατὰ τὸ 1872 ὅτε ἐπεκράτησεν ὡς προκαταρτικὸν τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ νηπιαγωγικὸν σύστημα, τότε εἰς τὰ 1873 προσετέθη εἰς τὸν περίβολον καὶ τὸ Ἀρχιγένειον Νηπιαγωγεῖον κτίριον εὐρύτατον καὶ ψυχγωγικώτατον, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἰδιαιτέρως μορφωθείσης ἐν Ἀθήναις νηπιαγωγοῦ καὶ ἐγένετο τὸ δεύτερον μετὰ τὸ Ἀρσάκειον τῆς Ἑλλάδος. Ἀτυχῶς ὅμως αὐτό, ὅπως τὸ ἀπεκάλει ἡ κ. Ἀρχιγένους, ἔμεινεν «Ὁρφανό».

Συμπληρώσας ὁ ἀείμνηστος Εὐεργέτης τὸ μορφωτικὸν ἔργον τῆς πατρίδος του, ἐσκέπτετο καὶ τὴν ἐμπορικὴν προαγωγὴν αὐτῆς διὰ τῆς κατασκευῆς ἐν αὐτῇ τεχνιτοῦ λιμένος τοῦ ὁποίου ἐστρεφεῖτο ἡ ναυτιλία τῆς πατρίδος του καὶ τῶν περὶ. Ἀλλὰ πρὸς μεγίστην ἀτυχίαν ὁ θάνατος ἀνέκοψε τὸ φιλογενὲς ἔργον του ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του, καὶ μάλιστα ὀλίγον μετὰ τὴν τρίτην φορὰν ὅτε ὀνειρεύθη τὸν καλὸ γηρον.

Δ'.

Ὁ θάνατος

Θερινὴν τινα ἡμέραν ἔκαμνε θαλάσσιον περίπατον εἰς τὸν Βόσπορον διὰ πολυκώπου πλοιαρίου τῶν ἀνακτόρων, τῇ συνοδείᾳ προσωπικοτήτων, ὅτε ζαλισθεὶς ἀπεκοιμήθη πρὸς στιγμὴν, καὶ αἰφνης εἶδε τὸν καλὸ γηρον. Ἐντρομος ἀφύπνισθη καὶ ἐπροκάλεσεν τὴν προσοχὴν τῶν συμπλωτῆρων του, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ μάθουν τὴν αἰτίαν. Ἐκεῖνος ὅμως ἀπήντησε μόνον «περίλυπος ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου». Καὶ πράγματι μετὰ τρεῖς μῆνας ἐνῶ ἡ κ. Ἀρχιγένους εὕρισκετο εἰς Ἐπιβάτας πρὸς παρακολούθησιν τῶν καθιδρυμάτων, ὁ ἀείμνηστος Εὐεργέτης προσεβλήθη σοβαρῶς ὑπὸ χρονίου νοσήματος καὶ ἀπέθανεν ἐν Πέραι τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν 10ην Σεπτεμβρίου 1873.

Ὁ νεκρὸς του ταριχευθεὶς μετεφέρθη κατ' ἐπιθυμίαν του ἀπλούστατα ἀτμοπλοϊκῶς εἰς Ἐπιβάτας, καὶ ἐκηδεύθη ἐν τῷ φερωνύμῳ ναφ' τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων ὑπὸ τῶν Ἐπιβαταίων καὶ ἑλῶν τῶν πέριξ πόλεων καὶ χωρίων μετὰ θλίψεως καὶ θερμότητων δακρύων, διότι ἐστεροῦντο τῶν Ἐπιβατῶν τὴν δόξαν τῶν Μουσῶν τὸν ἐραστήν, ὅπως τὸν ἐξυμνοῦν καὶ ὅμοιος τοῦ ὁποίου δὲν ἀνεφάνη διότι ἡ φύσις εἶναι φειδωλὴ

Ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης μετὰ τῆς συζύγου του
ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του.

εἰς ἀνάδειξιν τοιούτων ἀνδρῶν. Ἐτάφη εἰς ἰδιαίτερον περίβολον ἀπέναντι τῶν καθιδρυμάτων.

Ὁ θάνατός του ἦτο ἀνεπκνόρθωτος ἀπώλεια τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους ὀλική τε καὶ ἠθική, διότι οἱ μεγάλοι Εὐεργεταὶ καὶ διὰ διδαγμάτων καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδειγματικοῦ βίου των, συνετέλεσαν εἰς πνευματικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος των, ἥτις διεκρίνετο ἐν τῇ Προποντιακῇ παραθαλασσίᾳ.

Ὁ Ἀρχιγένης ἐξέδοτο ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ὑγειονομίαν, ἦτοι καὶ νόνας πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας (Παρίσιοι 1848, 8ον, σελίδες 245) καὶ στοιχειώδη ἱατρικὴν παθολογίαν ἑλληνιστὶ ἐν Παρίσις.

Τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Εὐεργέτου ἐπένθησαν μὲ βαρὺ πένθος αἱ σχολαί, διότι ἡ κ. Ἀρχιγένης διένειμε πενθίμους στολὰς εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδας καὶ τοὺς πτωχοὺς, καθιέρωσε δὲ ἡ εὐγενεστάτη Εὐεργέτις ἐτήσιον μνημόσυνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τὴν 9ην Μαρτίου, καὶ δεξιῶσιν ὅλου τοῦ ἐκκλησιασματος εἰς τὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά της καὶ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ὥρολογίου μέχρι τοῦ θανάτου της.

Τὰ Ἀρχιγένεια καθιδρύματα ἰδιοσυντήρητα ἐπροκίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ διὰ προικὸς ἀναλόγου τοῦ ὕψους σκοποῦ ὃν ἦσαν προωρισμένα νὰ ἐξυπηρετήσουν, κατατεθειμένης εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξητφαλισμένης διὰ διαθήκης του, κατατεθειμένης μέχρι σήμερον εἰς τὸ Οἰκουμένικόν Ἡγτριαρχεῖον. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀποκαθιστᾷ κληρονόμους τῆς χρηματικῆς καὶ κτηματικῆς περιουσίας του τὰ Ἀρχιγένεια καθιδρύματα καὶ ἐκτελεστὰς ὀρίζει τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν θετὸν υἱόν του Φώτιον Ἀρχιγένην ἱατρὸν ἐκ Μαδύτου.

Τὰ καθιδρύματα διηυθύνοντο ὑπὸ τοῦ θετοῦ υἱοῦ τῶν Εὐεργετῶν μέχρι τοῦ θανάτου τῆς κ. Ἀρχιγένης ἐπισυμβάντος τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1891 ἐν Ἐπιβάταις ὅπου καὶ ἐτάφη πλησίον τοῦ συζύγου της. Μετὰ τρία δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου της ἔπαυσεν ἡ λειτουργία τοῦ Ἑλελείου Γυμνασίου λόγῳ κακῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του.

Θλίψις καὶ πένθος ἐκάλυψε πάλιν τὰ Ἀρχιγένεια διότι ἐστεροῦντο καὶ τοῦ ἐτέρου τῶν Εὐεργετῶν. Τεθλιμέναι αἱ μαθήτριά καὶ ὅλοι οἱ Ἐπιβαταῖοι ἐκήδευσαν τὴν εὐγενεστάτην Εὐεργέτιδα, παντοιοτρόπως ἐκδηλώσαντες τὸ πληξάν τὰς καρδίας των βαρὺ ἄλγος, ἐν μέσῳ δὲ θρήνων καὶ κοπετῶν ἐξεφωνήθη ὑπὸ μαθητρίδας ἡ ἐπομένη ἔμμετρος προσφώνησις ἐπὶ τοῦ τάφου της, ἐπεξεργασθεῖσα ὑπὸ τῶν κοσμητριῶν τοῦ Παρθεναγωγείου.

Θεέ! σημαίνει συμφορᾶς ἀπροσδοκήτου ὥρα!
λυπεῖται καὶ βαρυναγεῖ Ἐπιβατῶν ἡ χώρα
λοιπόν! ἀπέπτυ ἄφ' ἡμῶν ψυχὴ προσφιλεστάτη!
λοιπόν! ἐσβέσθη ὁ λαμπρὸς ἀστὴρ τοῦ Οὐρανοῦ μας!
στερήθημεν ὑπάρξεως ἐξόχου θησαυροῦ μας!

Δὲν ἴσχυσαν τὰ δάκρυα τέκνων εὐγνωμονούντων
οὐδὲ δεήσεις πρὸς Θεὸν πτωχῶν δακρυροοούντων,
οὐδ' ἄγρυπνος προσπάθεια ἐξόχου ἐπιστήμης
ἀλλ' οὔτε τρυφερὰ στοργή μετὰ πολλῆς μερίμνης.
ὦ! ναί! σὲ ἀπωλέσαμεν γενναία Εὐεργέτης!
μᾶς ἀπορφάνισες λοιπὸν σοφὴ μας ποδηγέτις!
ὦ συμφορά! ὦ λύπη! στὰς μαθητορίας!
ἀπώλεια εἰς τὰς Σχολὰς πληγὴ εἰς τὰς καρδίας!

Προστά τις πρὸ τοῦ τά φου σου
Ἰδοὺ γόνυ κλι νοῦ μεν . . .
στέφανον κα τα θέ το μεν
τὴν μνή μιν σου εὐ λο γοῦ μεν
Γαῖ αν ἔ χους ἔ λα φραν
Ὁ λαι ἂ να φω νοῦ μεν . . .

Ὅλαι αἱ μαθήτριαι ψάλλουσαι Αἰωνία ἡ μνήμη.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς κ. Ἀρχιγένους ἡ διεύθυνσις τῶν καθιδρυμάτων ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμένικοῦ Πατριαρχείου εἰς τετραμελῆ διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπαρτιζομένην ἐξ ἐνὸς Ἐπίδαταίου τῶν τριῶν ἐτέρων μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἐκ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, καὶ οὕτω πως ἐλειτούργουν μέχρι τῆς κατοχῆς τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πανευρωπαϊκὸν πόλεμον.

Ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου περιέχεται ἡ θέλησίς του νὰ μένῃ «ἐσαεὶ» μετὰ τῶν τέκνων τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν μετεβλήθη καὶ ὁ ὑψηλὸς προσορισμὸς τῶν Ἀρχιγενεῶν καὶ τὰ μὲν μεγαλοπρεπῆ κοινωφελῆ καὶ ἀξιοθαύμαστα κτίρια ἔμειναν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, τὴν δὲ προῖκα καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι περιουσίαν των διαθέτει τὸ Ταμεῖον ἀνταλλαξιμῶν περιουσιῶν, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Ἁγίου Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθου ὑπὲρ ἄλλων εὐαγῶν ἱδρυμάτων.

Κατὰ πληροφορίαν τοῦ τμήματος κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκ τῆς προτοκῆς τῶν Ἀρχιγενεῶν καθιδρυμάτων εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν 66 ὁμολογίαι τοῦ δανείου 1925 τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δηλ. τὸ ποσὸν 33 χιλιάδων Λιρῶν χρυσῶν.

Κατὰ τὴν δραχμοποίησιν καὶ αὐταὶ ἐδραχμοποιήθησαν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου παύει διὰ τὰς θυγατέρας τῶν Ἐπιδατῶν ἡ πνευματικὴ προαγωγή των ὑπὸ τῶν Ἀρχιγενεῶν καθιδρυμάτων.

Ἀλλὰ εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων, ὅσαι ἀπήλαυσαν τὰ ἀγαθὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως αὐτῶν, διατηρεῖται καὶ θὰ διατηρῆται ἐν γενεαῖς γενεῶν ἡ θερμὴ ἀγάπη καὶ τὸ σέβας πρὸς τὸν Εὐεργέτην.

Μητέρες, μὴ παύσητε ποτὲ ἀναφέρουσαι εἰς τὰς ἀπογόνους σας μετὰ διαπύρου σεβάσμου τὰ εὐεργετήματα καὶ τὸ ἐνδοξον ὄνομα τοῦ φιλογενοῦς πατριώτου καὶ μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Σαράντου Ἀρχιγένους.

Ὑπὸ ΖΩΗΣ Κ. ΣΑΚΚΙΔΟΥ
τὸ γένος Ἡλιογλου

Ἡ Ὁσία Παράσκει